

Dagmar PETRÍKOVÁ
CENTRUM EXCELENCIE SPECTRA
A MEDZINÁRODNÉ VÝSKUMNÉ PROJEKTY NA FA STU V BRATISLAVE

Centrum SPECTRA (Central European Research and Training Centre in Spatial Planning – Stredoeurópske výskumné a školiace centrum v oblasti priestorového plánovania) na Fakulte architektúry STU v Bratislave získalo uznanie Európskej komisie v Bruseli ako CENTRE OF EXCELLENCE za prínos do európskych výskumných a vývojových programov 5. RP, v kľúčovej oblasti č. 4 City of Tomorrow and Cultural Heritage.

Centrum SPECTRA je univerzitným pracoviskom so stabilizovaným inštitucionálnym začlenením, ktoré vyhovuje potrebám na vytvorenie podmienok pre nezávislú vedeckú prácu.

Centrum SPETRA na STU FA (SLTU.FA.CSP) získalo projekt v 5. RP EVK4-2002-80006 **SPECTRA-PERSEUS** - Permanent Research in Spatial Development in the context of EU Enlargement and Information Society Advancement na podporu činnosti tohto centra na obdobie od 1. 1. 2002 do 31. 12. 2005 a taktiež rieši ďalšie projekty v 5. RP: **EVK4-CT-1999-00009 TRANSPLUS** (Transport, Planning, Land Use and Sustainability), **EVK-CT-2001-00056 ECOCITY** (Urban Development towards Appropriate Structures for Sustainable Development), **EVK4-CT-2001- 20004 CABERNET** (Concerted Action on Brownfield and Economic Regeneration Network), **EVK4-CT-2002-00081 LUDA** (Improving the Quality of Urban Life in Large Urban Distressed Areas), v 6. RP integrovaný projekt č. **507860 INTELCTITIES** (Inteligentné mestá), v programe Leonardo da Vinci II projekt CZ/40//B/P/PP/168014 **LEPOB** (Life-Long Educational Project on Brownfields), v programe **INTERREG III B READY** (Rehabilitation and Development in European Mining Regions), a bolo spoluriešiteľom projektov v rámci programu **INTERREG II C: FOCUS** (Future of Old Industrial Cities and Regions undergoing Structural Changes) a **PLAIN** (Local and Regional Planning Instruments in Spatial Planning for Sustainable Development).

Projekt TRANSPLUS

riešil problematiku komplexného plánovania udržateľného rozvoja miest s dôrazom na riešenie mobility v meste, optimalizáciu funkčného usporiadania územia mesta a optimalizáciu fungovania mesta a jeho dopravného systému. Zvláštnu pozornosť venoval transferu know-how, ale aj otázkam možnosti a podmienok využitia know-how na základe skúseností v zahraničí. Cieľom projektu bolo vypracovanie metodiky a modelových riešení komplexného plánovania smerujúceho k udržateľnému rozvoju miest a analýza možností a návrh riešení integrovaného dopravného plánovania s plánovaním komplexného priestorového rozvoja s dôrazom na manažment funkčného využitia

územia. Takéto integrované plánovanie je vnímané ako východisko zabezpečenia udržateľného priestorového rozvoja. Významnú úlohu zohral transfer know-how medzi partnerskými krajinami účastníkov projektu, ako aj otázky a podmienky jeho využitia na základe doterajších empirických poznatkov. Za Slovensko bola modelovým územím Bratislava, diaľničný prietah D61. Výstupom projektu sú doporučená pre integráciu územného a dopravného plánovania, využitie nástrojov a metód udržateľného priestorového rozvoja v nich a otvorenie ciest transferu know-how na európskom kontinente v oblasti integrácie dopravy a priestorového plánovania.

Projekt LUDA

sa sústreďuje na analýzu a návrh metód a nástrojov priestorového plánovania a priestorového rozvoja využiteľných pri riešení problémov rehabilitácie veľkých urbánnych postihnutých území, ktoré sú kľúčovými v procese zabezpečenia udržateľného rozvoja miest. Väčšina európskych miest má veľké urbánne územia trpiace environmentálnou, ekonomickou alebo sociálnou degradáciou, čo podmieňuje vysokú mieru politického tlaku na rýchle riešenie tohto problému a zlepšenie kvality života. Priestorové plánovanie je na začiatku tohto procesu a je jeho najvýznamnejšou fázou. Projekt oslovuje jeho hlavné oblasti, hľadá vhodné metódy a nástroje, cesty transferu know-how a diseminácie dobrých skúseností. Výsledkom snaženia by mal byť vývoj metodológie, nástrojov a transfer know-how v oblasti priestorového plánovania pre regeneráciu veľkých urbánnych postihnutých území a na zabezpečenie udržateľného rozvoja miest.

Hlavné úlohy pre slovenských partnerov FA STU a MÚ Bratislava

- Rača v projekte sú:

- komplexné spracovanie analýz LUDA území v referenčných mestách,
- urbanistická štúdia modelového LUDA územia v Bratislave - Rači,
- konfrontácia výsledkov projektu s politikou a praxou - revitalizácie LUDA území na Slovensku a v Európe.

Tieto ciele sa budú konkretizovať po spracovaní sekundárnej analýzy údajov o LUDA územiach v referenčných mestách, ktorá bude podkladom pre druhú etapu riadených rozhovorov k problematike LUDA a vyústi do syntézy poznatkov o procese revitalizácie. V máji 2005 je plánovaný medzinárodný workshop v Bratislave zameraný na modelové územie Rača. Facilitácia výmeny skúseností medzi všetkými 12 referenčnými mestami posluží pre vypracovanie záverečného stanoviska a odporúčaní.

Projekt CABERNET

rieši problematiku zanedbaných a opustených priemyselných oblastí /brownfield – hnedá lúka/ v komplexnom plánovaní rozvoja miest s hľadiska optimalizácie využitia územia. Venuje pozornosť problematike zakomponovania riešenia zanedbaných brownfield oblastí v rámci komplexného plánovania udržateľného rozvoja miest s dôrazom na riešenie dosiahnutia väčšej disponibility voľných plôch a úspory výstavby na zelených lúkach, spolu s optimalizáciou funkčného usporiadania územia krajiny, miest a obcí. Zvláštnu pozornosť venuje transferu know-how, otázkam možnosti a podmienok využitia know-how na základe skúseností zo zahraničia.

Fakulta architektúry STU - SPECTRA Centrum zohráva v projekte významnú úlohu v oblasti participácie obyvateľstva a identifikácie kultúrnych a sociálnych vplyvov v týchto územiach.

Projekt vyúsťuje do:

- odovzdania know-how, hlavne v oblasti socio-ekonomickej,
- vstupom do vytvorenej siete,
- posilnenie networkingu a šírenia know-how v problematike revitalizácie brownfield s dôrazom na tvorivú aplikáciu v podmienkach SR,
- zapracovanie dosiahnutých poznatkov a riešení do výskumných a vzdelávacích projektov z predmetnej oblasti revitalizácie brownfield,
- pokračovania v riešení problematiky prostredníctvom ďalších projektov.

V roku 2005 sa 13.-15. apríla v Belfaste uskutoční záverečná medzinárodná konferencia projektu pod názvom Urban Land Management. FA STU ako jediný slovenský partner projektu je poverený vedením sekcie Sociálne a kultúrne problémy spojené s procesom revitalizácie brownfields.

Projekt ECOCITY

je projekt na vytvorenie environmentálne nezávadného prostredia pre bývanie, zachovanie kultúrneho dedičstva a ekologickej rovnováhy mesta, energetickú a prevádzkovú úspornosť, optimálnu ponuku zariadení občianskej vybavenosti, dopravnú obsluhu pešieho, cyklistického a hromadného dopravného systému mesta a regiónu.

Mesto Trnava sa stalo modelovým územím SR.

Hlavné úlohy nastolené a splnené v roku 2004 je možné zhrnúť do nasledovných bodov:

- dopracovanie územného plánu určenej zóny historického centra Trnavy s aplikovaním princípov Ecocity,
- rozšírenie pôvodného Ecocity územia o príľahlé územie bývalého cukrovaru, na ktoré sa preniesla časť mestských funkcií,

- vypracovanie scenára polyfunkčného riešenia celého modelového územia,
- založenie komunitného Ecocity fóra, ktoré formou občianskej aktivity zastupuje záujmy občanov a zaujíma stanovisko k návrhom v rámci rozvoja Ecocity Trnava.

Mesto Trnava našlo vo FA STU veľmi ústretového partnera a projekt prerástol do širšej spolupráce. Do riešenia konkrétnych problémov sú zapojení mladí vedci, študenti a doktorandi. Pre učiteľov je to možnosť aplikácie najnovších trendov, najmä v oblasti priestorového a krajinného plánovania a krajinné architektúry.

Ciele stanovené na záverečný rok riešenia - 2005 sa odvíjajú od pôvodného plánu a sú modifikované podľa návrhov modelových miest, ktoré ocenili vplyv projektu na ich rozvoj viac, ako sa očakávalo. Medzi najdôležitejšie ciele možno zahrnúť:

- disemináciu výsledkov výskumu Ecocity formou preložených a vydaných príručiek Work Book a Basic Book, ako aj vydaním samostatnej príručky o uplatnení princípov Ecocity v slovenských mestách,
- usporiadanie konferencie ECOCITY za účasti slovenských partnerov projektu, prezentácia výsledkov projektu ECOCITY a ich aplikácia v Trnave,
- príprava diseminačnej konferencie Round Table - Sustainable Planning v Tübingene, Nemecko, 20.- 22. apríla 2005.

Projekt INTELCITIES

zameraný na vypracovanie komplexného systému aplikácie informačných technológií /IT/ na podporu demokracie v riadení miest, na ekonomickú regeneráciu a sociálnu integráciu prostredníctvom rozvoja inteligentného manažmentu mesta.

Projekt je predobrazom výskumnej európskej bázy združujúcej v horizontálnom i vertikálnom smere predstaviteľov zainteresovaných zložiek skúmanej problematiky.

V roku 2004 bol v rámci projektu INTELCITIES spracovaný:

- prieskum pri vypracovávaní kritérií pre zostavenie metodiky využívania územia,
- získanie podkladov pre zmapovanie potrieb užívateľov GIS a nD modelovania na Slovensku,
- integrácia údajov (GIS Broker/GIS-Portál),
- návrh monitoringu zmien územia,
- štúdia pre modelové územie Žiar nad Hronom.

Medzi hlavné úlohy pre rok 2005 patria:

- návrh harmonizácie GIS broker/portálu vrátane zapracovania právnych aspektov využívania GEO údajov,
- návrh metodiky na objektovo orientovanú klasifikáciu štruktúrnych prvkov v území (biodiverzita/územie),
- diseminácia a evaluácia výsledkov projektu.

Projekt LEPOB

je realizačným výstupom networkingového projektu 5. RP CABERNET, ktorý sa zaoberal možnosťami revitalizácie tzv. hnedých lúk – brownfields, ktoré predstavujú nevyužitý potenciál rozvoja regiónu a umožňujú presmerovať rozvoj výstavby zo zelených lúk na pôvodne zastavané plochy. Tento nový fenomén výrazne zasahuje do životného prostredia i ekonomiky územia a vyžaduje si riešenie. Implementácia know-how projektu CABERNET cestou projektu LEPOB nesie znaky aplikácie znalostnej ekonomiky v našich podmienkach. Projekt poskytuje metodické i reálne výstupy zamerané na vzdelávanie v oblasti brownfields a prostredníctvom študijnej literatúry a kurzov podáva dostupné informácie z európskeho priestoru.

V roku 2005 medzi hlavné ciele projektu patria:

- vydanie príručky k problematike brownfields,
- organizácia a príprava seminárov a testovanie metodiky výučby,
- demonštrácia metodiky výučby na Slovensku,
- organizácia školiacich kurzov pre budúcich lektorov v oblasti revitalizácie brownfields.

Projekt SPECTRA-PERSEUS

ako projekt Centra excelencie umožňuje užšie zapojenie Centra do aktivít medzinárodných sietí výskumných pracovísk priestorového rozvoja v Európe a zvýši autoritu centra, s cieľom posilnenia odborného prístupu v rozhodovacích procesoch a v politike priestorového rozvoja.

Projekt SPECTRA-PERSEUS je určený na podporu zapojenia Stredoeurópskeho výskumného a školiaceho centra SPECTRA do európskeho výskumného priestoru s dôrazom na jeho integráciu do európskych sietí CENTIER EXCELENCIE. Poskytuje priestor na podporu existujúcich aktivít Centra na poli implementácie aspektov udržateľného priestorového rozvoja do plánovacích rozhodnutí zameraním na kontinuálny výskum priestorových aspektov udržateľného rozvoja a rozvoja informačnej spoločnosti v kontexte európskej integrácie. Projekt je zameraný na posilnenie integrácie Centra do Európskeho výskumného priestoru intenzifikáciou väzieb na vynikajúce centrá v EÚ, v asociovaných krajinách EÚ (NAS) a NIS.

Centrum SPECTRA vytvorí v rámci tohto projektu regionálne kooperačné pracoviská s adekvátnym vybavením pre kontinuálny monitoring priestorového rozvoja v jednotlivých regiónoch v štátoch strednej a juhovýchodnej Európy, v spolupráci s partnerskými inštitúciami a pre sprístupnenie know-how v praxi sociálneho, kultúrneho a ekonomického rozvoja. Tieto centrá by mali využiť už vybudované personálne kapacity a kontakty Centra SPECTRA na Fakulte architektúry STU v jednotlivých regiónoch a posilniť ich networking na centrum a jeho prostredníctvom na

siete v krajinách EÚ.

Výskumné činnosti Centra SPECTRA podporované projektom SPECTRA-PERSEUS majú aj významný pozitívny environmentálny impakt sledujúc, racionálny manažment využívania surovínových zdrojov a predovšetkým optimalizáciu troch základných pilierov udržateľného priestorového rozvoja - sociálneho, ekonomického a ekologického. K naplneniu všetkých troch dimenzií riešenia na báze multidisciplinárneho prístupu ekonomických technických, prírodovedných a sociálnych vied by mal prispieť projekt tiež podporou zasieťovania/networkingu inštitúcií rôzneho vedeckého profilu, ktorých predmetom skúmania je priestorový rozvoj.

V rámci projektu sa otvorili 3 nové výskumné úlohy, ktoré riešia medzinárodné výskumné kolektívy, pod vedením našich hosťujúcich profesorov - prof. R. Giffingera z TU Wien, prof. I. Roch z IOER Dresden a prof. K. Maiera z FA ČVUT Praha, a to:

1. Spolupráca a súťaživosť miest v EÚ – šance a riziká.
2. Integrovaný manažment povodia riek.
3. Metadata v priestorovom plánovaní.

Každá z týchto výskumných úloh má ako výstup medzinárodnú konferenciu za účasti riešiteľov a pozvaných odborníkov a vyústi tiež do monografie, ktorá bude k predmetnej problematike vydaná v rámci projektu SPECTRA-PERSEUS.

Osobitná pozornosť centra sa venuje výskumu otázok nástrojov a metód sociálnej participácie v rozhodovaní v procese riadenia rozvoja miest a obcí, ako i v procesoch riadenia priestorového rozvoja v Európe, ako nástrojov rozvoja a posilnenia demokracie. Integrácia centra do európskych sietí výskumných centier v rôznych mestách Európy na jednej strane a vytvorenie regionálnej siete napojenej na Centrum môže podnietiť i rozvoj rámca spolupráce medzi jednotlivými mestami Európy, ktoré sú nielen sídlami jednotlivých výskumných centier siete, ale i miest s podobnými problémami. Tým je možné posilnenie transferu skúseností a efektívne využitie nielen výskumného potenciálu, ale aj odbornosti v praxi politiky priestorového rozvoja.

K hlavným cieľom projektu patrí:

- **Posilnenie integrácie Centra do európskeho výskumného priestoru** na základe zvýšenia kvality väzieb s inými významnými centrami v EÚ a NAS.
- Zvýšenie integrácie Centra do existujúcich **sietí inštitúcií priestorového výskumu** v Európe.
- Posilnenie udržateľnosti aktivít Centra zvýšením atraktivity **pre mladých výskumníkov**.

Využívanie výhod **networkingu** v rámci aktivít Centra a súčasne zvýšenie priestorových impaktov jeho aktivít navonok tým, že sa zlepšia podmienky šírenia know-how z Centra do praxe priestorového rozvoja v krajinách EÚ a NAS.

- Rozšírenie možností a kapacity Centra spoločnou

účasťou na riešení **aktuálnych úloh európskeho priestorového rozvoja**.

- Prehĺbenie spolupráce Centra s partnerskými výskumnými inštitúciami s cieľom **zvýšenia konkurencieschopnosti Centra**.
- Využitie **synergických účinkov integrácie a spolupráce** prostredníctvom účasti v tzv. twinningových tímoch s vynikajúcimi centrami v EÚ.

K aktivitám projektu dotýkajúcich sa všetkých študijných odborov na FA STU môžeme zaradiť :

- **Workshop** pre mladých výskumníkov a vyhlásenie urbanistickej súťaže na tému: **Efficiency of Knowledge-Based Society on Spatial Development**.
- 2x medzinárodná **Design competition** k problematike priestorového rozvoja na Slovensku.
- 2 medzinárodné konferencie na FA STU: **Research in Spatial Development a Metadata in Planning**.
- 2 medzinárodné kolokvia: **Competition and Cooperation of Cities a River Basin Management in CEE. Border Regions**.
- Vypracovanie a získanie 4 nových medzinárodných projektov (v rámci Márie Curie Action, Leonardo, Tempus 3, Cultura 2000, 6. RP).
- Založenie **CEE regionálnej siete komunikačných uzlov v priestorovom plánovaní**.
- Vydanie monografie **Barrier-Free Architecture**.
- **Medzinárodná letná škola pre mladých výskumníkov** na tému vyhlásenej urbanistickej súťaže.
- Usporiadanie **3 medzinárodných konferencií a 2 kolokvií** v roku 2005.
- Vydanie **2 monografií**.
- Spracovanie nového layoutu časopisu **ALFA SPECTRA** a vydanie 2 čísiel **ALFA SPECTRA Urbanistické listy** v anglickom a slovenskom jazyku v každom kalendárnom roku.
- Aktívna účasť na medzinárodnom kongrese **AESOP 2005 vo Viedni** a usporiadanie paralelnej sekcie v Bratislave.
- Vypracovanie a získanie **nových medzinárodných projektov** (INTERREG IIIB, TEMPUS 3, 6. RP).
- Vydávanie **Annual Reports o aktivitách SPECTRA Centra**.

K ďalším projektom, ktoré boli úspešne v roku 2004 vyhodnotené v EK Brusel – odbor výskum, oddelenie **The Human Factor, Mobility and Márie Curie Actions** v rámci 6. RP a v ktorom je FA STU SPECTRA Centre of Excellence partnerom projektu, patria: Future Urban Research in Europe - **FUTURE** s Fakultou architektúry vo Weimare, European Module in Spatial Development Planning – **EMSDP**

s University of Newcastle upon Tyne, School of Architecture, Planning and Landscape.

V programe **TEMPUS 2004** bol podaný projekt: Landscape Education for the New Nations of Europe – **LENNE** s TU Wien a univerzitou v Belehrade a v rámci programu **Socrates, Erasmus I - Intensive Projects**, projekty Využitie územia a regionálny rozvoj, **IP-SOIL** a Udržateľné rozvojové koncepty, **IP-VITANOVA** v spolupráci s BOKU Wien.

Tieto projekty sú zamerané na tematiku budúcnosti urbanistického výskumu a na prípravu jednotného európskeho modulu v priestorovom plánovaní a rozvoji a v krajinnnej architektúre a krajinnom plánovaní a na disemináciu týchto poznatkov do novo asociovaných krajín EÚ.

Literatúra

1. Slovenská technická univerzita v Bratislave a Piaty rámcový program EÚ. Prehľad projektov. - Bratislava: Know-how Centrum STU, 2004. - 92 s. - ISBN 80-968359-9-8.
2. <http://www.transplus.net>
3. <http://www.cabernet.org.uk>
4. <http://www.cabernet.org.uk/cabernet2005>
5. <http://www.luda-projects.net>
6. <http://www.ecocityprojects.net>
7. <http://www.spectra-perseus.org>
8. Centre for Urban and Regional Ecology (CURE): <http://www.art.man.ac.uk/PLANNING/cure/research.html>